

<https://doi.org/10.15407/eip2019.02.067>

УДК 336.581

JEL: E620, H520, I220, I280

Назукова Н.М., канд. екон. наук

молодший науковий співробітник

Інституту економіки та прогнозування НАН України

Researcher ID L-1490-2018

e-mail: trotsn@ukr.net

ІНВЕСТИВАННЯ У РАННІЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ У КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Реалізація концепції інвестування у ранній розвиток дітей має на меті вирішення стратегічно важливих завдань: боротьби з бідністю, вирівнювання доходів, вирішення проблем демографічного старіння населення, забезпечення фінансової стійкості, стимулювання економічного зростання. Найвагомішим компонентом інвестування у ранній розвиток дітей є дошкільна освіта, що включає догляд за дітьми і програми раннього розвитку та дошкільну підготовку. На основі узагальнення досвіду розвинених країн щодо фінансування дошкільної освіти з'ясовано основні підходи до реалізації схем державного та приватного фінансування програм догляду за дітьми і раннього розвитку та дошкільної підготовки. Незважаючи на високий рівень державного фінансування дошкільної освіти в Україні у відсотковому вираженні до ВВП, показник фінансування на одного вихованця дошкільних закладів освіти є низьким. Проведений порівняльний аналіз фінансового забезпечення заходів по догляду за дітьми, програм раннього розвитку і дошкільної підготовки у різних країнах засвідчив спадну динаміку показників фінансування в Україні на тлі підвищення відповідних значень у сусідніх з Україною країнах – членах ЄС. Якщо тенденція збережеться – на Україну чекає відставання показників суспільної віддачі від дошкільної освіти, зокрема порівняно з іншими європейськими країнами. Автором обґрунтовано застосування в Україні заходів, спрямованих на підтримку ліцензованих приватних закладів дошкільної освіти: спрощення процедур започаткування освітньої діяльності, державну участь у фінансуванні ліцензованих закладів освіти та застосування інноваційних схем фінансування освіти на засадах державно-приватного партнерства. Спираючись на новітній досвід розвинених країн, зроблено висновок про доцільність розроблення єдиної програми розвитку сфери раннього дитинства в Україні.

Ключові слова: державне фінансування освіти, інвестиції у ранній розвиток і освіту дітей, продуктивні державні видатки, державна підтримка сімей з дітьми

Постановка проблеми та аналіз публікацій. Сучасні виклики для суспільства, пов'язані зі створенням умов для сталого економічного зростання на засадах інклюзивності та із забезпеченням стійкості державних фінансів в умовах соціально-економічних, демографічних, макрофінансових проблем, обумовили розвиток досліджень щодо продуктивних державних видатків, «дружніх» до економічного зростання та нейтральних для бюджету. Зокрема актуалізувалися питання щодо інвестування у ранній розвиток дітей (англ. *early child-*

© Назукова Н.М., 2019

hood development investment) та освіти дітей раннього віку як фактора економічного зростання. Інвестиції у ранній розвиток та освіту дітей відносяться до високорентабельних, оскільки зусилля та ресурси, які вкладає суспільство, є незначними порівняно з одержаними економічними та соціальними вигодами, які є тривалими по часу та інтегральними за характером. Узагальнення результатів досліджень щодо економічної та суспільної віддачі¹ від інвестування в освіту свідчить, що 1 дол. США, витрачений на дошкільну освіту, приносить, за різними оцінками, від 4 до 17 дол. США суспільно-економічних переваг [1–3].

Інвестиції у ранній розвиток та освіту дітей закладають основу для довгострокового економічного зростання, збільшуючи (з лагом) продуктивність праці, зменшуючи соціальні видатки та видатки на охорону здоров'я, сприяючи вирівнюванню доходів. Такий висновок базується на науковому відкритті щодо впливу освітньо-розвиваючих заходів, до яких залучаються діти раннього віку, на їхню подальшу успішність, зокрема у навчанні: завдяки процесам, що «запускаються» програмами раннього розвитку, суттєво зростають когнітивні здібності дітей, які зберігаються і в дорослому житті [4–6].

З одного боку, висновки зазначених досліджень взято до уваги при розробленні Стратегії «Освіта в інтересах сталого розвитку» Європейської економічної комісії ООН на період до 2030 р. [7] та Інчхонської декларації «Освіта 2030» [8], згідно з якими до 2030 р. країни мають забезпечити населенню принаймні один рік безкоштовної та обов'язкової якісної дошкільної освіти. Це засвідчує те, що світова спільнота визнає концептуальну природу інвестування у ранній розвиток та освіту дітей, передбачаючи її в основі стратегічних планів глобального розвитку.

З іншого боку, фіскальні обмеження країн, встановлені для подолання макрофінансових наслідків світової фінансово-економічної кризи, призвели до проблеми фінансування продуктивних державних інвестицій, зокрема інвестицій в освіту.

Тож, зважаючи на зазначене, потребують дослідження підходи до фінансування дошкільної освіти у контексті реалізації концепції інвестування у ранній розвиток та освіту дітей як основу для довгострокового економічного зростання.

Хоча ще А. Маршалл визнавав, що для досягнення індивідом успіху має значення не лише освіта, а й сім'я як середовище виховання дітей молодшого віку [9, с. 173–174], усе ж перші дослідження щодо соціально-економічних наслідків реалізації концепції інвестування у ранній розвиток та освіту дітей були здійснені лише наприкінці ХХ ст. Так, у 1985 р. Р. МакКі зі співавторами опублікували результати оцінювання економічних та суспільних наслідків від реалізації проекту «Головний старт» у США, який триває дотепер і полягає в залученні дітей із малозабезпечених сімей до програм ран-

¹ Показник суспільної норми віддачі від освіти включає, з одного боку, повну вартість інвестицій в освіту – державні видатки на освіту, у т.ч. субсидії на освіту, і витрати, у т.ч. втрачені доходи, тих, хто інвестує у свою освіту, а з іншого – як економічні, так і суспільні/негрошові переваги від освіти, зокрема зменшення соціальних видатків та збільшення податкових надходжень у майбутньому.

нього розвитку [10]. Більш сучасні дослідження із цього питання виконані Дж. Людвігом та П. Філіпсом [11]. У 1995 р. С. П'єр зі співавторами опублікували звіт щодо економічних наслідків виконання Програми двох поколінь [12], що полягає у залученні малозабезпечених сімей з дітьми до паралельних дитячих та дорослих освітніх заходів, спрямованих на досягнення високих когнітивних здібностей дітей та здобуття навиків економічної грамотності їхніми батьками.

Із посиленням бюджетних обмежень активізувалися дослідження щодо фінансування заходів у межах реалізації концепції інвестування у ранній розвиток дітей. Так, досвід окремих країн ОЕСР щодо фінансування програм раннього розвитку та освіти дітей наведено у роботі Л. Гамбаро та співавторів [13]. Водночас, зважаючи на важливе практичне значення досліджень щодо фінансових аспектів реалізації концепції раннього розвитку та освіти дітей, зокрема у частині обґрунтування конкретних заходів фінансової політики держав, ступінь розробленості цих питань є недостатнім. Тому **метою цієї статті** є обґрунтування підходів до фінансування програм раннього розвитку та догляду за дітьми і дошкільної підготовки в Україні у контексті реалізації концепції інвестування у ранній розвиток дітей на основі узагальнення досвіду розвинених країн та порівняльного аналізу фінансового забезпечення відповідних програм у різних країнах.

Виклад основного матеріалу. Інвестування у ранній розвиток дітей передбачає фінансування (державне пряме фінансування та непряму підтримку, міжнародне донорське та приватне фінансування) програм дошкільної освіти, охорони здоров'я дитини, попередження та боротьби з бідністю у ранньому віці, заходів інформаційної підтримки реалізації концепції раннього розвитку дітей як у межах сім'ї, так і в державних та приватних закладах (дитячих садках, дитячих клубах, сімейних центрах і т.ін.), а також залучення якомога більшої чисельності дітей раннього віку до зазначених програм з метою формування у них відповідних їхньому вікові фізіологічних та когнітивних характеристик, а також особистісних якостей, що формують основу для подальшого успішного життя, зокрема навчання на наступних освітніх рівнях.

Найвагомим компонентом інвестування у ранній розвиток дітей є дошкільна освіта (рівень 0 за МСКО [14] і рівень 0 за НРО [15]; вік від 0 до 6–7 років), яка включає догляд за дітьми і програми раннього розвитку (*МСКО 01*) та дошкільну підготовку (*МСКО 02*). Тривалість дошкільної освіти у різних країнах різна. Так, у країнах ОЕСР переважно надається лише дошкільна підготовка: у Туреччині, Чехії, Латвії, Словаччині, Угорщині, США, Швейцарії, Польщі, Кореї, Італії, Японії, Ірландії, Португалії, Франції, Бельгії, Нідерландах, Люксембурзі. Програми раннього розвитку та дошкільної підготовки паралельно реалізуються у таких країнах ОЕСР, як: Норвегія, Австралія, Швеція, Ісландія, Фінляндія, Нова Зеландія, Німеччина, Австрія, Велика Британія, Словенія, Чилі, Іспанія та Ізраїль.

На дошкільну освіту в 2014 р. припадало 16,9 і 17,7% загальних видатків на освіту в Швеції та Чилі відповідно; 14,3% – у Люксембурзі; 13,6% – у Чехії; у Польщі, Словенії та Ізраїлі – близько 12%. Найменша частка видатків на дошкільну освіту в загальних видатках на освіту серед країн ОЕСР зафіксо-

вана в Ірландії (2%), Японії (2,8%) та Австралії (2,9%). В Україні у 2014 р. частка видатків на дошкільну освіту в загальних видатках на освіту становила 16,3%, що перевищує відповідні показники 21 країни ОЕСР (рис. 1).

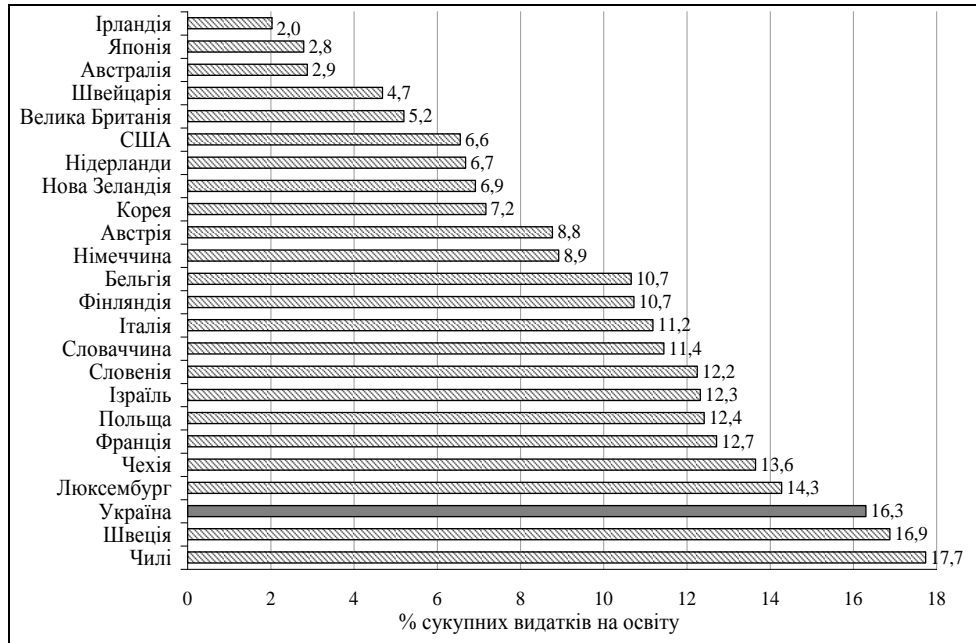

Рис. 1. Частка видатків на дошкільну освіту у загальних видатках на освіту в деяких країнах ОЕСР та в Україні у 2014 р.

Джерело: [15, 16].

Обсяги державного фінансування дошкільної освіти у відсотковому вираженні по відношенню до ВВП в Україні становлять 0,95%, що перевищує відповідні показники 24 країн ОЕСР (рис. 2).

У країнах ОЕСР, як і в Україні, фінансування дошкільної освіти в основному здійснюється за рахунок держави. Меншу роль у фінансуванні відіграють приватні неосвітні організації (англ. *non-educational private sector*)² та домогосподарства. Так, в Україні у 2015 р. домогосподарства профінансували дошкільну освіту в обсязі 0,0004% ВВП, а приватні неосвітні організації – 0,000002% ВВП. Водночас у країнах ОЕСР кошти домогосподарств та приватних неосвітніх організацій становлять більш вагому частку фінансування дошкільної освіти. Так, у Великій Британії, Австралії, Новій Зеландії, Португалії, Іспанії, Чилі та Ізраїлі домогосподарства профінансували дошкільну освіту в обсязі близько 0,2% ВВП, а у Франції, Італії, Польщі, Австрії, Туреччині, Японії та Фінляндії – 0,1% ВВП. Найбільше коштів приватні неосвітні організації вклали у фінансування дошкільної освіти у Словенії, Ізраїлі та Норвегії – близько 0,3% ВВП; у Великій Британії, Австралії, Новій Зеландії, Португалії, Іспанії, Німеччині, Естонії, Ісландії та Чилі – 0,2% ВВП.

² У Національних рахунках освіти України цей вид фінансування відображено як фінансування «приватними компаніями».

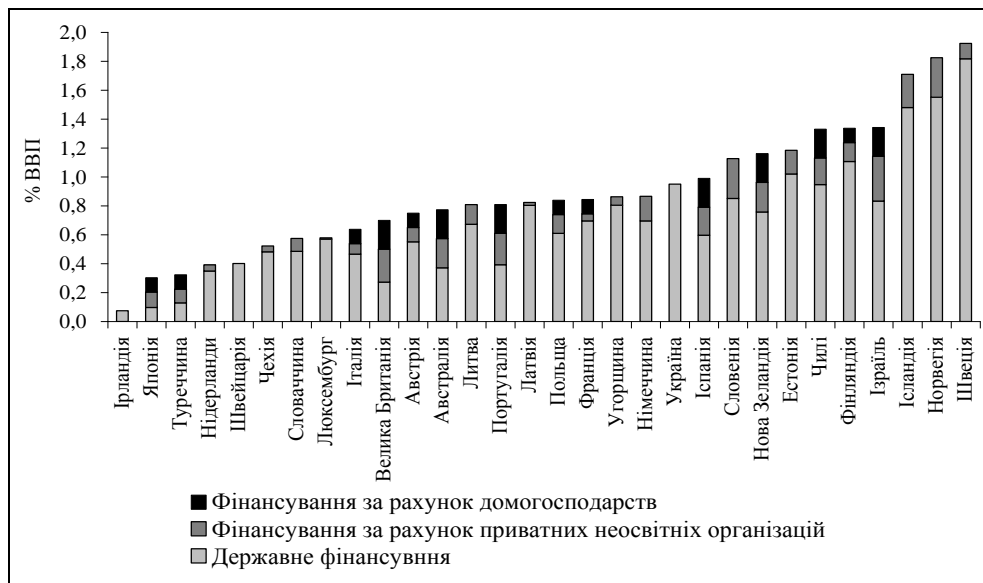

Рис. 2. Фінансування дошкільної освіти за рахунок бюджету, приватних неосвітніх організацій та домогосподарств по відношенню до ВВП у деяких країнах ОЕСР та в Україні у 2015 р.

Джерело: [15,17].

Структура джерел фінансування освіти значною мірою обумовлена переважаючою у державі моделлю соціальної політики. Так, у 2015 р. у країнах з неоліберальною моделлю соціальної політики (до яких належать Велика Британія, Австралія, США) частка державного фінансування у загальних видатках на освіту становила 65–70%, у країнах із консервативно-корпоративістською моделлю (до яких належать Німеччина, Франція, Австрія, Бельгія) – 89–95%, у країнах зі скандинавською моделлю (у першу чергу – Швеція) – 95–97%, із середземноморською моделлю (наприклад, Італія, Іспанія, Португалія) – 80–87%.

Сукупні обсяги фінансування дошкільної освіти у країнах ОЕСР у середньому становлять 0,8% ВВП, це нижче від рекомендованого ЮНЕСКО для всіх країн рівня у 1% ВВП [18, с. 2]. Водночас досягнення країною рекомендованого рівня видатків на дошкільну освіту в 1% ВВП не означає високої якості освітніх послуг. Більш інформативним показником, що свідчить про фінансові можливості надання якісної дошкільної освіти, є обсяг фінансування у розрахунку на одного вихованця. Так, в Україні, яка майже досягає рекомендованого ЮНЕСКО рівня та спрямовує на дошкільну освіту 0,95% ВВП, показник державного фінансування, що припадає на одного вихованця дошкільних закладів освіти, є низьким: за розрахунками Світового банку, у 2016 р. він становив 716,2 дол. США³, що значно нижче від рівня сусідніх з Україною країн – членів ЄС (табл. 1).

³ Долари США у постійних цінах 2015 року. Згідно з методологією Світового банку, для розрахунку цінних показників у постійних доларах США першим кроком визначається ціновий

Таблиця 1

**Показники державного фінансування на одного вихованця
дошкільного освітнього рівня⁴ в Україні та деяких країнах ЄС**

Країна	Одиниці виміру	2000	2005	2013	2015	2016
Чехія	дол. США	800,3	1804,9	3135,3	2615,9	д. в.
	постійних дол. США (2015)	1633,3	2018,2	2586,1	2615,9	д. в.
Угорщина	дол. США	828,7	2617,7	2613,8	3042,2	д. в.
	постійних дол. США (2015)	1601,1	2615,5	2204,8	3042,2	д. в.
Польща	дол. США	1001,0	1980,6	2401,0	2404,2	д. в.
	постійних дол. США (2015)	1630,3	2108,8	2038,4	2404,2	д. в.
Румунія	дол. США	д. в.	487,4	1003,0	1055,2	д. в.
	постійних дол. США (2015)	д. в.	663,9	869,2	1055,2	д. в.
Словаччина	дол. США	727,6	1559,9	2767,3	2650,6	д. в.
	постійних дол. США (2015)	1197,7	1525,2	2304,3	2650,6	д. в.
Україна	дол. США	137,5	575,6	1634,9	д. в.	717,3
	постійних дол. США (2015)	295,3	649,2	962,9	д. в.	716,2

Примітка: д. в. – дані відсутні.

Джерело: [16].

У 2013 р., зважаючи на впровадження жорстких заходів фінансової політики у відповідь на світову фінансово-економічну кризу, державні видатки на дошкільну освіту порівняно з 2005 р. були зменшені в Угорщині та Польщі. А от у Чехії, Румунії, Словаччині та Україні вони зросли, незважаючи на загальні тенденції скорочення обсягів державних видатків. У 2015 р. країни ЄС збільшили обсяги державного фінансування на одного вихованця дошкільного освітнього рівня. Однак слід відзначити, що з-поміж усіх країн ОЕСР найменші обсяги державного фінансування на одного вихованця дошкільного рівня освіти у 2015 р. були саме в країнах, що розглядаються: Польщі, Словаччині, Чехії [16]. На відміну від сусідніх країн ЄС в Україні у період з 2013 р. по 2016 р. показник державного фінансування, що припадає на одного вихованця дошкільних закладів освіти, скоротився з 962,9 дол. США у 2013 р. до 716,2 дол. США у 2015 р. Тож можна зробити висновок, що світова фінансово-економічна криза 2008 р. не призвела до суттєвого зменшення обсягів фінансування дошкільної освіти ні у сусідніх країнах – членах ЄС, ні в Україні. Це свідчить про пріоритетне значення видатків на дошкільну освіту для довгострокового економічного зростання. Натомість соціально-економічна криза 2013–2014 рр. в Україні та викликане нею погіршення макрофінансових показників призвели до скорочення фінансування на одного вихованця дошкільного рівня освіти на 25%, якщо рахувати за індексом курсу долара США у 2015 р. (та майже вдвічі з урахуванням зміни курсу долара США: з 1634,9 дол. США у 2013 р. до 717,3 дол. США у 2016 р.).

індекс як відношення фактичного цінового показника до цінового показника обраного року – у нашому випадку 2015 (таким чином, 2015 рік дорівнює одиниці). Другим кроком індекс кожного року множать на фактичний ціновий показник відповідного року.

⁴ Показник розраховано як різницю між місцевими, регіональними і центральними державними видатками (поточними і капітальними) на дошкільну освіту та міжнародними освітніми трансфертами, що надійшли урядові, поділену на чисельність вихованців дошкільного рівня освіти.

Аналіз видатків на дошкільну освіту за економічною та функціональною класифікацією у період з 2011 р. по 2015 р. свідчить про те, що частка капітальних видатків, від рівня яких залежить якість матеріально-технічної бази дошкільної освіти та які включають придбання обладнання і предметів довготривалого вжитку, земельних ділянок та нематеріальних активів, капітальне будівництво, капітальний ремонт, реконструкцію та реставрацію була незначною порівняно з поточними видатками. За нашими розрахунками, у 2011 р. в Україні частка капітальних видатків у загальних видатках на дошкільну освіту становила 3,2%, у 2013 р. – 3,4%, у 2014 р. – 2,9%, у 2015 р. – 5,0%⁵. У 2016 р. частка капітальних видатків у видатках на дошкільну освіту зросла до 7,3% завдяки фінансуванню реконструкції та реновації закладів дошкільної освіти, зокрема термомодернізації та термосанації будівель, на суму 90,5 млн грн, а також збільшенню фінансування капітального ремонту приміщень з 622,7 млн грн у 2015 р. до 870,6 млн грн у 2016 р. Натомість у 2016 р. уп'ятеро скоротилося фінансування капітального будівництва на дошкільному рівні освіти – з 22,4 млн грн у 2015 р. до 6,3 млн грн у 2016 р. Відповідно скоротилася й частка капітального будівництва у структурі капітальних видатків дошкільного освітнього рівня – з 2,5 до 0,4%. Водночас наповненість дитячих садків в Україні станом на 2017 р. становила в середньому 112%. Найбільш завантажені були дитячі садки міських поселень Львівської обл. – 147%, Волинської обл. – 146%, Чернівецької обл. – 144%, Одеської обл. – 143%, Тернопільської обл. – 142% [19]. Це свідчить про нестачу закладів дошкільної освіти, особливо у містах. Тобто, попри позитивні зрушення 2016 р. в економічно-функціональних характеристиках видатків на дошкільну освіту, проблема недофінансування капітальних видатків в Україні зберігається.

В умовах, що склалися, доцільно розглянути альтернативні схеми фінансування дошкільної освіти, – а саме залучення неурядових організацій, приватних компаній та інвесторів до будівництва нових закладів дошкільної освіти. У світі застосовуються інноваційні схеми фінансування дошкільної освіти, зокрема на засадах державно-приватного партнерства: корпоративної соціальної відповідальності, соціальних облігацій та ін. (табл. 2).

За даними Державної служби статистики, в Україні лише 1,3% закладів дошкільної освіти (тобто 189) засновані на приватній формі власності, з них 39 розташовані у м. Київ і ще 35 – у Київській обл. [19, с. 46]. Однак, згідно з даними порталу sadiк.ua, на якому розміщують інформацію надавачі послуг з дошкільної освіти, тільки у Києві закладів раннього розвитку та догляду і дошкільної підготовки налічується 180. Більшість із зазначених закладів фактично працюють як садки повного дня, не маючи при цьому відповідної ліцензії та статусу закладу дошкільної освіти. Це пояснюється, з одного боку, складністю започаткування бізнесу у сфері дошкільної освіти в Україні, що підтверджує сервіс платформи ефективного регулювання Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [20], а з іншого – існуванням законної можливості надавати послуги дошкільної освіти фізичними особами – підприємцями на спрощеній системі оподаткування (шляхом відкриття відповід-

⁵ Розраховано на основі даних Міністерства фінансів України.

Таблиця 2

Альтернативні схеми фінансування дошкільної освіти		
Назва	Зміст	Учасники
Корпоративна соціальна відповідальність	Компанії фінансують програми раннього розвитку дітей, будуючи нові дитячі заклади або розміщуючи їх у своїх приміщеннях	Компанії; корпорації; державні організації у партнерстві з компаніями; неурядові організації у партнерстві з компаніями
Соціальні облигації	Державні установи укладають контракти з приватним посередником для забезпечення фінансування для вирішення соціальної проблеми. Постачальники послуг отримують фінансування від інвесторів та впроваджують програми. Уряд відшкодовує початкові інвестиції та економічну віддачу від інвестицій	Урядові організації; посередники з приватного сектора; приватні інвестори; постачальники соціальних послуг
Умовні трансферти	Грошові кошти надаються домогосподарствам за умови, що вони виконують певну умову (наприклад, відправляють дітей навчатися)	Урядові організації; домогосподарства
Партнерство між урядом та приватними роботодавцями	Уряд надає субсидії для заохочення створення робочих місць у центрах по догляду за дітьми, що організовуються компаніями зі значною часткою працюючих батьків	Міністерство зайнятості; роботодавці (державні/приватні)
Приклади		
<p>Шрі-Ланка: компанія «Хемас Холлінгс» побудувала 34 заклади дошкільної освіти «Піявара» по всій країні.</p> <p>Японія: акціонерні компанії сприяють програмам раннього розвитку, запрошуючи дитячі установи працювати у своїх приміщеннях.</p> <p>Бутан: корпорація «Drug Green Power», Королівська поліція Бутану та компанія «Dingsam Sement» інвестують у будівництво центрів догляду та навчання для дітей, які розташовуються безпосередньо поруч з робочими місцями батьків, при цьому витрати на оплату праці співробітників центрів несуть компанії, а витрати на будівництво центрів покладені на ЮНІСЕФ та Міністерство освіти.</p> <p>США (програма дошкільної освіти штату Юта): «Goldman Sachs Group, Inc.», що є провідною міжнародною компанією з інвестиційного банкінгу, управління цінними паперами та інвестиціями, співпрацювала із постачальником соціальних послуг та приватним інвестором для фінансування програм раннього розвитку дітей через модель соціальних облигацій. Партнерство фінансувало до 7 млн дол. США, забезпечуючи високоєфективну дошкільну програму для 3500 дітей, які належать до груп з підвищеним соціальним ризиком</p> <p>Мексика: у 1998 р. ця програма була реалізована для зменшення бідності та охопила понад 5 млн сімей. Фіксовані грошові трансферти, що дорівнюють 15,5 дол. США щомісяця, надаються для поліпшення харчування дітей у віці від 4 місяців до 4 років</p> <p>Корея: організації з чисельністю працівників понад 500 або понад 300 співробітниць-жінок зобов'язані організувати дитячі центри. Уряд використовує фінансові ресурси та приміщення роботодавців, але водночас надає субсидії на початкову організацію, заробітну плату та операційні витрати</p>		

Джерело: складено автором на основі [18].

ного КВЕД), що дозволяє суттєво зменшити податкове навантаження, спростити процедуру започаткування бізнесу та знизити ступінь відповідальності. Для вирішення проблеми недофінансування капітальних видатків у сфері дошкільної освіти в Україні доцільно стимулювати ліцензовані приватні заклади освіти, надавши їм державну підтримку, що передбачає, по-перше, спрощення процедур одержання ліцензії на надання послуг дошкільної освіти та перегляд кількості необхідних дозвільних документів і термінів їх одержання, а по-друге – запровадження державної участі у фінансуванні ліцензованих приватних закладів дошкільної освіти.

Приватні заклади освіти з державною часткою фінансування функціонують у країнах ЄС та ОЕСР. У статистичних та аналітичних матеріалах ЮНЕСКО, Єврокомісії та ОЕСР приватні дошкільні навчальні заклади поділяють на: приватні навчальні заклади, залежні від держави – ті, які понад 50% свого фінансування отримують з державних джерел, та приватні навчальні заклади, незалежні від держави, – ті, які отримують з державних джерел менше за 50% свого фінансування [21] (табл. 3).

Таблиця 3

Країни ЄС з приватними дошкільними навчальними закладами різного рівня залежності від державного фінансування, 2015 р.

Країни, у яких приватні дошкільні навчальні заклади є залежними від державного фінансування (частка державного фінансування понад 50%)	Країни, у яких приватні дошкільні навчальні заклади є незалежними від державного фінансування (частка державного фінансування менша за 50%)	Країни, у яких функціонують залежні та незалежні від державного фінансування приватні дошкільні навчальні заклади
Швеція, Фінляндія, Бельгія, Німеччина, Словаччина, Чехія	Нідерланди, Люксембург, Литва, Латвія, Італія, Ірландія	Франція, Португалія, Велика Британія

Джерело: складено автором на основі [17].

У Німеччині обсяги фінансування дошкільної освіти, що надається у межах приватних навчальних закладів, перевищують обсяги фінансування державних дошкільних навчальних закладів у 1,6 раза. Так, у 2015 р. з 17 181,5 млн євро загального обсягу фінансування програм раннього розвитку та дошкільної підготовки дітей на приватні дошкільні навчальні заклади припадало 10 553,2 млн євро. При цьому слід також відзначити, що 9 162,7 млн євро із 10 553,2 млн євро, що загалом було виділено на приватні дошкільні навчальні заклади (тобто 86,8% фінансування), припадало виключно на програми раннього розвитку дітей (табл. 4).

З-поміж країн, де приватні дошкільні навчальні заклади є незалежними від державного фінансування, виокремлюється Ірландія. У 2015 р. з 195,1 млн євро загального обсягу фінансування програм дошкільної підготовки дітей віком від 3 років на приватні дошкільні навчальні заклади припадало 186,8 млн євро і лише 8,3 млн євро – на державні. Незначні, порівняно з іншими країнами ЄС, обсяги фінансування дошкільної освіти в Ірландії пояснюються тим, що відвідування дитячого садка за державний рахунок можливе тільки протягом одного року і лише після досягнення дитиною віку 3 роки і 2 місяці. При

цьому держава фінансує витрати на відвідування дитиною дитячого садка лише протягом трьох годин на день упродовж п'яти днів на тиждень [22].

Таблиця 4

Розподіл обсягів державного фінансування дошкільної освіти між державними та приватними навчальними закладами у країнах ЄС у 2015 р.

Країна	Одиниці вимірювання	Обсяг фінансування, всього	У тому числі:		
			державних закладів	приватних закладів, залежних від державного фінансування	незалежних від державного фінансування приватних закладів
Чехія	млн чеськ. крон	23980,8	23372,2	608,6	-
	%	100	97,5	2,5	-
Німеччина	млн євро	17181,5	6628,4	10553,2	-
	%	100	38,6	61,4	-
Словаччина	млн слов. крон	452,9	418,8	34,1	-
	%	100	92,5	7,5	-
Ірландія	млн євро	195,1	8,3	-	186,8
	%	100	4,3	-	95,7
Латвія	млн лат	200,9	178,3	-	22,5
	%	100	88,8	-	11,2
Литва	млн лит	245,1	233,5	-	11,6
	%	100	95,3	-	4,7
Франція	млн євро	16345,2	15264,8	1020,5	59,9
	%	100	93,4	6,2	0,4
Португалія	млн євро	951,3	466,3	289,3	195,7
	%	100	49,0	30,4	20,6
Велика Британія	млн ф. ст.	8008,6	3921,8	3750,7	336,0
	%	100	49,0	46,8	4,2

Джерело: складено автором на основі [17].

Міждисциплінарні дослідження, що доводять позитивний соціально-економічний вплив заходів раннього розвитку дітей, здійснюваних у межах сім'ї, слугують основою для включення державної підтримки сімей з дітьми до оцінок кількісних параметрів фінансування дошкільної освіти.

У статистичній методології ОЕСР пряма державна підтримка сімей з дітьми включає грошові виплати та негрошову підтримку. До грошових виплат сім'ям з дітьми відносяться: грошова допомога на дітей; грошова допомога у зв'язку з вагітністю, пологами і по догляду за дитиною та інша грошова допомога. Негрошова підтримка сімей з дітьми включає: забезпечення дошкільної освіти та інші види підтримки сімей з дітьми. Найбільші обсяги грошових виплат сім'ям з дітьми по відношенню до ВВП у 2015 р. здійснювали Люксембург (2,51%), Велика Британія (2,25%), Естонія (2,01%), Австрія (1,95%), Бельгія (1,79%), Угорщина (1,73%), Ірландія (1,64%), Франція (1,51%) та Чехія (1,5%) (табл. 5).

Як уже зазначалося, переважну частку витрат на відвідування дошкільних закладів освіти дітьми віком від 3 років в Ірландії покривають домогосподарства, а відвідування відповідних закладів (англ. *approved childcare provider*) дітьми віком до 3 років повністю лягає на плечі домогосподарств. Тому

в країні діє розгалужена система грошової підтримки сімей з дітьми, на яку в 2015 р. припадало 1,64% ВВП. У 2019 р. в Ірландії збільшено обсяги грошової підтримки сім'ям з дітьми у межах реалізації програми доступного догляду за дітьми (англ. *affordable childcare scheme*) – з метою нарощування фінансових можливостей сімей для доступу до всіх оплачуваних послуг по догляду за дітьми (табл. 6).

Таблиця 5

**Грошові виплати та негрошова підтримка сімей з дітьми
у країнах ОЕСР у 2015 р., % ВВП**

Країна	Грошові виплати сім'ям з дітьми	Негрошова підтримка сімей з дітьми, всього	у т.ч. забезпечення дошкільної освіти
Греція	0,93	0,10	0,08
Туреччина	0,20	0,19	0,15
Канада	1,32	0,24	0,24
Ірландія	1,64	0,57	0,32
Португалія	0,74	0,46	0,38
Японія	0,74	0,57	0,44
Швейцарія	1,22	0,50	0,45
Чехія	1,50	0,54	0,48
Словенія	1,27	0,51	0,49
Іспанія	0,51	0,72	0,50
Словаччина	1,45	0,53	0,50
Австрія	1,95	0,69	0,51
Чилі	0,76	0,95	0,55
Італія	1,29	0,66	0,56
Мексика	0,44	0,59	0,56
Нідерланди	0,86	0,60	0,60
Німеччина	1,09	1,13	0,60
Велика Британія	2,25	1,22	0,65
ОЕСР	1,20	0,86	0,65
Угорщина	1,73	1,24	0,73
Люксембург	2,51	0,86	0,74
Латвія	1,28	0,85	0,76
Естонія	2,01	0,81	0,76
Ізраїль	0,82	1,07	0,79
Литва	0,80	0,95	0,79
Бельгія	1,79	1,04	0,82
Нова Зеландія	1,45	1,14	0,94
Корея	0,18	1,02	0,95
Фінляндія	1,41	1,70	1,13
Данія	1,36	2,08	1,23
Франція	1,51	1,43	1,32
Норвегія	1,36	1,90	1,33

Джерело: складено автором на основі [23, 24].

Очікується, що додаткові державні інвестиції скоротять витрати батьків на програми раннього навчання та догляду за дітьми, що, своєю чергою, збільшить фінансові ресурси провайдерів цих послуг, підвищивши їх якість, а також створить фінансову основу для поступового переходу до залучення високо-професійної робочої сили у сферу раннього навчання та догляду за дітьми.

Таблиця 6

**Варіанти грошової підтримки сімей з дітьми в Ірландії до та після 2019 р.
у межах реалізації програми доступного догляду за дітьми**

Категорія сім'ї за розміром доходу	Імовірний валовий дохід, євро	Щотижневі виплати сім'ям за схемою, що діяла до 2019 р., євро	Щотижневі виплати сім'ям за схемою, запровадженою у 2019 р., євро
Самотня мати/батько з чистим річним доходом у розмірі 26000 євро, з однією дитиною віком 2 роки, яка потребує 40 годин догляду на тиждень	26500	148	175
Сім'я з чистим річним доходом 30000 євро, з двома дітьми віком від 1 до 2,5 років, які потребують 25 годин догляду на тиждень	34500	187	220
Сім'я з чистим річним доходом 35000 євро, з двома дітьми віком від 1 до 2,5 років, які потребують 25 годин догляду на тиждень	41000	149	192
Сім'я з чистим річним доходом 47 500 євро, з двома дітьми віком 2 роки (яка потребує 40 годин догляду на тиждень) і 5 років (яка потребує 17 годин догляду на тиждень)	64000	52	128
Сім'я з чистим річним доходом 53000 євро, з двома дітьми віком 2 роки (яка потребує 40 годин догляду на тиждень) і 5 років (що потребує 17 годин догляду на тиждень). Сім'я сплачує 10-відсотковий пенсійний внесок	87000	20 (універсальна субсидія)	93
Сім'я з чистим річним доходом 60000 євро, з трьома дітьми віком 2 роки (яка потребує 40 годин догляду на тиждень), 5 років (яка потребує 17 годин догляду на тиждень) і 7 років (що потребує 17 годин догляду на тиждень). Сім'я сплачує 10-відсотковий пенсійний внесок	102000	20 (універсальна субсидія)	92

Джерело: [25, с. 12].

На відміну від більшості країн ОЕСР в Україні сукупні обсяги грошових виплат сім'ям з дітьми є незначними. Крім того, у 2017 р., порівняно з 2010 р., грошові виплати сім'ям з дітьми в Україні скоротились більш ніж утричі – з 0,034% ВВП у 2010 р. до 0,01% ВВП у 2017 р. (табл. 7). Водночас слід зазначити, що у 2019 р. в Україні було запроваджено дві програми прямої державної підтримки сімей з дітьми та одну програму непрямої – податкового – стимулювання. Так, податкова підтримка сімей з дітьми, які долучаються до комерційних (у т.ч. тих, що надаються на базі державних закладів освіти) програм розвитку дітей раннього віку, здійснюється шляхом надання податкової знижки на відповідні витрати. Згідно з пп. 166.3.3 Податкового кодексу України [28], до переліку витрат, які відносяться до податкової знижки платника податку на доходи фізичних осіб, дозволено включати суму коштів, сплачених платником податку на користь надавачів послуг дошкільної освіти.

Таблиця 7

Грошові виплати сім'ям з дітьми в Україні у 2010 р. та 2017 р.

Роки	од.	Допомога у зв'язку з вагітністю та пологами	Допомога при народженні дитини	Допомога по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку	Допомога на дітей, над якими встановлено опіку/піклування	Допомога на дітей-одиноким особам	Допомога при усиновленні дитини	Усього
2010	млн грн	18254,7	10173,9	4636,7	1015,8	2146,9	26,2	36254,2
	% ВВП	0,0169	0,0094	0,0043	0,0009	0,0020	0,00002	0,034
2017	млн грн	353,3	21770,7	31,0	1820,6	5749,5	58,2	29783,3
	% ВВП	0,0001	0,007	0,00001	0,001	0,002	0,00002	0,010

Джерело: розраховано на основі [26, с. 100; 27, с. 104].

У межах реалізації пілотного проекту із соціального захисту сімей з дітьми та підтримки розвитку відповідального батьківства, з 1 вересня 2018 р. при народженні дитини надається одноразова натуральна допомога «пакунок малюка», а з 1 січня 2019 р. заплановано державне відшкодування послуги по догляду за дитиною до трьох років «муніципальна няня». Остання послуга передбачає відшкодування витрат сімей на оплату послуг няні у розмірі прожиткового мінімуму на дітей віком до 6 років⁶. Наразі дати оцінку результативності цих програм неможливо, оскільки звітність щодо їх фінансування поки що недоступна.

Від обсягів підтримки сімей з дітьми залежить рівень залучення дітей до програм раннього розвитку. За даними ЮНІСЕФ, 68% дітей в Україні, які зростають у 20-відсотковому квантилі найбільш заможних сімей, відвідують програми у межах дошкільної освіти, при цьому до них приєднуються лише 30% дітей, які зростають у 20-відсотковому квантилі найбільш бідних сімей [29]. Тому в Україні необхідно реалізовувати соціальну політику, спрямовану на зростання рівня благополуччя сімей з дітьми, у тому числі за рахунок збільшення обсягів відповідної державної підтримки.

Концепція інвестування у ранній розвиток та освіту дітей передбачає комплексний підхід до фінансування широкого кола заходів, що включають догляд і навчання дітей, охорону здоров'я та боротьбу з бідністю у ранньому віці, інформаційну підтримку сімей з дітьми та інші. Прикладом комплексного підходу до реалізації концепції інвестування у ранній розвиток та освіту дітей є безпрецедентна міжвідомча стратегічна програма «Першочергова п'ятірка (*First 5*)» [30], що стартувала в Ірландії у 2019 р. Програма визначає «дорожню карту» змін у сфері раннього дитинства на наступні 10 років. Де-

⁶ Фінансування компенсації послуги «муніципальна няня» має здійснюватися відповідно до Порядку фінансування видатків місцевих бюджетів на здійснення заходів із виконання державних програм соціального захисту населення за рахунок субвенцій з державного бюджету, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 4 березня 2002 р. № 256.

сятирічний план реалізації цієї стратегії, крім розроблення нової моделі фінансування програм раннього навчання та догляду за дітьми, передбачає досягнення ще чотирьох цілей:

1) розширення прав батьків щодо поєднання трудової діяльності та піклування про дітей. Відповідальними за цю ціль призначено Міністерство юстиції та рівності та Міністерство соціального захисту. Нова схема відпустки по догляду за дитиною передбачає збільшення терміну оплачуваної відпустки як для матерів, так і для батьків – для кожного з батьків тривалість відпустки збільшиться на 2 тижні (в перспективі – на 7 тижнів). Проведення більше часу з батьками забезпечить підвищення результативності програм раннього розвитку дітей з огляду на особистісно-формуючий характер першого року життя дитини;

2) надання батькам інформаційної підтримки у вихованні дітей; координація досягнення цієї цілі покладена на новостворений відділ з питань виховання дітей у межах Міністерства у справах дітей і молоді. Батькам надається доступна, високоякісна інформація і рекомендації для пропаганди поведінки, що сприяє ранньому навчанню на базі гри і створенню умов для формування і підтримки міцних відносин між батьками та дітьми. Ця ціль спрямована на зміцнення сімей, засноване на новій національній моделі підтримки у вихованні дітей, що містить високоякісні програми, доступні всім сім'ям;

3) надання батькам підтримки для охорони здоров'я дітей. В Ірландії запроваджено заходи з пропаганди здорової поведінки дорослих по відношенню до фізіологічного та психічного здоров'я дітей, у тому числі дітей молодшого віку, а також з розширення Національної програми здорового дитинства, що передбачає збільшення штату працівників сфери охорони здоров'я дітей;

4) розроблення заходів із боротьби з бідністю у ранньому дитинстві, у тому числі розширення можливостей сімей для безоплатного та/або субсидованого доступу до програм раннього навчання та догляду за дітьми, розширення програми «Тепле житло» для сімей з дітьми та запровадження схем забезпечення дітей харчуванням у межах програм раннього навчання та догляду за дітьми.

В Україні єдиної програми розвитку сфери раннього дитинства не існує, однак окремі напрями розвиваються. Так, чинною є Стратегія подолання бідності, якою визначено механізми запобігання бідності та основні завдання з розв'язання цієї проблеми на період до 2020 року [31], запроваджено Національну платформу раннього втручання [32], розроблено керівні принципи та Державна програма розвитку дітей від народження до трьох років «Зернятко», що широко використовується родинами, громадами та дошкільними закладами, які опікуються дітьми раннього віку. Водночас розроблення комплексної програми розвитку сфери раннього дитинства із включенням до її складу зазначених напрямів, що в Україні вже імплементуються, допоможе надати окремим заходам рамковості, програмності, комплексності. Програма розвитку сфери раннього дитинства є доцільною з позицій моніторингу ефективності окремих заходів, оцінки їхньої відповідності стратегічним цілям розвитку України.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Сучасні дослідження свідчать, що інвестиції в ранній розвиток та освіту дітей приносять соціально-економічні переваги, які суттєво перевищують початкові вкладення. Одним із найбільш вагомих компонентів інвестування у ранній розвиток дітей є фінансування дошкільної освіти. Міжкраїнний порівняльний аналіз обсягів фінансування дошкільної освіти у розрахунку на одного вихованця, що свідчать про фінансові можливості надання якісних освітніх послуг, засвідчує суттєве відставання України за цим показником від сусідніх країн, які є членами ЄС. Оцінка видатків на дошкільну освіту в Україні за економічно-функціональною класифікацією у період 2011–2016 рр. свідчить про недофінансування будівництва закладів дошкільної освіти. В умовах, що склались, доцільно стимулювати приватні капітальні інвестиції у сфері дошкільної освіти, для чого мають бути спрощені процедури та скорочені строки, необхідні для фактичного початку функціонування приватних закладів дошкільної освіти. І, водночас, за прикладом країн ЄС економічно обгрунтовану частку поточних видатків бюджету на дошкільну освіту слід розподіляти у приватні заклади дошкільної освіти. Державна частка у фінансуванні приватних закладів дошкільної освіти дасть змогу знизити завантаженість державних закладів, стане формою державної підтримки приватного сектора, який працює у суспільно-корисній сфері, а також забезпечить контроль якості послуг у приватних закладах освіти.

За висновками ЮНІСЕФ, найбільш вагомим інструментом збільшення чисельності дітей, охоплених програмами раннього розвитку та освіти, є грошова допомога сім'ям з дітьми. Проте аналіз фінансування програм грошової допомоги сім'ям з дітьми засвідчує дуже обмежені фінансові можливості реалізації концепції інвестування в ранній розвиток та освіту дітей раннього віку в Україні, порівняно з країнами ОЕСР. На тлі тенденцій щодо збільшення обсягів фінансування програм раннього розвитку та освіти дітей у розвинених країнах, обсяги фінансування відповідних програм в Україні є незначними.

З огляду на викладене, до перспективних напрямів подальших досліджень належать визначення ризиків та переваг державного і приватного фінансування освіти, а також розроблення критеріїв доцільності та факторів результативності державного фінансування дошкільної освіти у контексті підвищення ефективності державних видатків на дошкільну освіту. Крім того, реалізація концепції інвестування у ранній розвиток та освіту дітей є засобом створення буфера проти економічних наслідків демографічного старіння населення, тому до актуальних питань належать вплив зміни віково-залежних витрат на освіту на показники стійкості державних фінансів, а також оцінка фіскального простору освітньої сфери.

Список використаних джерел

1. Zubairi A., Rose P. Bright and Early: How financing pre-primary education gives every child a fair start in life. University of Cambridge, 2017.
2. Van Belle Janna. Early Childhood Education and Care and its long-term effects on educational and labour market outcomes. European Union, 2016.

3. Psacharopoulos G., Patrinos H. Returns to Investment in Education: A Further Update. *Education Economics*. 2004. Vol. 12. No. 2. doi: <https://doi.org/10.1080/0964529042000239140>
4. Swaab D. *Wir Sind Unser Gehirn: Wie Wir Denken, Leiden und Lieben/ München: Droemer Verlag, 2011.*
5. Emde R., Robinson J. Guiding principles for a theory of early intervention: A developmental-psychoanalytic perspective. *Handbook of early childhood intervention*. New York, 2000. doi: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511529320.010>
6. Farah M.J., Shera D.M., Savage J.H., Betancourt L., Giannetta J.M., Brodsky N.L., Malmud E.K., Hurt H. Childhood poverty: specific associations with neurocognitive development. *Brain Res*. 2006. doi: <https://doi.org/10.1016/j.brainres.2006.06.072>
7. UNECE Strategy for Education for Sustainable Development. URL: <https://www.unece.org/env/esd.html>
8. World Education Forum 2015. Incheon Declaration. Education 2030: Towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002331/233137E.pdf>
9. Marshall A. Principles of Economics. doi: <https://doi.org/10.1057/9781137375261>
10. McKey R.H., Condelli L., Ganson H., Barrett B.J., McConkey C., Planz M.C. The impact of Head Start on children, families, and communities. Washington, 1985.
11. Ludwig J., Phillips D. The benefits and costs of Head Start. *Social Policy Report*. 2007. doi: <https://doi.org/10.1002/j.2379-3988.2007.tb00052.x>
12. Pierre St., R.G., Layzer, J.I., Barnes, H.V. Two-generation program: Design, cost, and short-term effectiveness. *The Future of Children*. 1995. doi: <https://doi.org/10.2307/1602368>
13. An Equal Start?: Providing Quality Early Education and Care for Disadvantaged Children / Gambaro L., Stewart K. and Waldfogel J. (eds.). Bristol, 2014. doi: <https://doi.org/10.1332/policypress/9781447310518.001.0001>
14. International Standard Classification of Education ISCED 2011 / UNESCO Institute for Statistics. URL: <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-isced-2011-en.pdf>
15. Національні рахунки освіти України у 2016 році / Державна служба статистики України. Київ, 2018. 105 с.
16. The World Bank Group. Education Statistics. URL: <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=Education%20Statistics#>
17. Educational statistics / OECD. URL: <https://stats.oecd.org/>
18. Financing for early childhood care and education: investing in the foundation for lifelong learning and sustainable development / UNESCO. Paris, 2016. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245511>
19. Дошкільна освіта в Україні за 2017 рік. Київ, 2018. 96 с. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
20. Платформа ефективного регулювання МЕРТ України. URL: <https://regulation.gov.ua/>
21. UNESCO OECD Eurostat (UOE) joint data collection. Methodology. URL: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/UNESCO_OECD_Eurostat_\(UOE\)_joint_data_collection_%E2%80%93_methodology#Basic_concepts_and_definitions](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/UNESCO_OECD_Eurostat_(UOE)_joint_data_collection_%E2%80%93_methodology#Basic_concepts_and_definitions)
22. Early Years Sector Profile Report 2017/2018. URL: <https://www.pobal.ie/app/uploads/2018/11/Early-Years-Sector-Profile-Report-2017-2018.pdf>
23. Social Expenditure Aggregate Data / OECD. URL: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=SOCX_AGG#
24. Social Protection Database / Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/social-protection/data/database>

25. Budget 2019 – Information Pack / Department of Children and Youth Affairs. URL: https://www.dcy.gov.ie/documents/press/20181010_Budget2019DCYAInformationPack.pdf
26. Соціальний захист населення України у 2010 році / Державна служба статистики України. Київ, 2011. 119 с.
27. Соціальний захист населення України у 2017 році / Державна служба статистики України. Київ, 2018. 122 с.
28. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України» від 03.07.2018 № 2477-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 36.
29. UNICEF dataset. URL: https://data.unicef.org/topic/early-childhood-development/early-childhood-education/early-childhood-education-nov-2015_47/
30. Government launches First 5: A Whole-of-Government Strategy for Babies, Young Children and their Families (press release) / Department of Children and Youth Affairs. 2018. URL: <https://www.dcy.gov.ie/docs/EN/19-11-2018-Government-launches-First-5-A-Whole-of-Government-Strategy-for%2%A0-Babies-Young-Children-and-their-Families/5037.htm>
31. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії подолання бідності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-2016-%D1%80>
32. Платформа Раннього Втручання. Меморандум. URL: <http://rvua.com.ua/memorandum/>

Надійшла до редакції 10.05.2019 р.

Назукова Н.Н., канд. екон. наук

младший научный сотрудник

ГУ «Институт экономики и прогнозирования НАН Украины»

ИНВЕСТИРОВАНИЕ В РАННЕЕ РАЗВИТИЕ ДЕТЕЙ В КОНТЕКСТЕ РЕФОРМИРОВАНИЯ ФИНАНСИРОВАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Реализация концепции инвестирования в раннее развитие детей имеет целью решение стратегически важных задач: борьбы с бедностью, выравнивания доходов, уменьшения негативных последствий демографического старения населения, обеспечения фискальной устойчивости, стимулирования экономического роста. Наиболее весомым компонентом инвестирования в раннее развитие детей является дошкольное образование, которое включает уход за детьми, программы раннего развития и дошкольную подготовку. На основе обобщения опыта развитых стран относительно финансирования дошкольного образования сформулированы основные подходы к реализации схем государственного и частного финансирования программ ухода за детьми, раннего развития и дошкольной подготовки. Несмотря на высокий уровень государственного финансирования дошкольного образования в Украине в процентном выражении к ВВП, показатель финансирования на одного воспитанника дошкольных учебных заведений низкий. Проведенный сравнительный анализ финансового обеспечения мероприятий по уходу за детьми, программ раннего развития и дошкольной подготовки в разных странах продемонстрировал нисходящую динамику показателей финансирования в Украи-

не на фоне повышения соответствующих значений в соседних с Украиной странах – членах ЕС. Если тенденция сохранится, Украина будет отставать по показателям общественной отдачи от дошкольного образования, в том числе по сравнению с другими европейскими странами. Автором обосновано применение в Украине мероприятий, направленных на поддержку лицензированных частных учреждений дошкольного образования, в частности упрощения процедур открытия указанного бизнеса, государственного участия в финансировании лицензированных частных учреждений дошкольного образования и применения инновационных схем финансирования дошкольного образования на основе государственно-частного партнерства. Опираясь на новый опыт развитых стран, сделан вывод о целесообразности разработки единой программы развития сферы раннего детства в Украине.

Ключевые слова: государственное финансирование образования, инвестиции в раннее развитие и образование детей, производительные государственные расходы, государственная поддержка семей с детьми

N. Nazukova

Junior Researcher

Institute for Economics and Forecasting, NAS of Ukraine

INVESTING IN EARLY CHILDHOOD DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF REFORMING EDUCATIONAL FUNDING IN UKRAINE

The world community agrees on the conceptualizing nature of early childhood development. This was formulated in the Incheon Declaration and in the 2030 Agenda for Sustainable Development. The most significant part of the early development concept is the pre-primary education, which covers early childhood educational development and pre-school programs. Society's investments in early childhood development are highly profitable as resources spent are much less than the return from them: according to some estimates, \$1 spent on pre-primary education can gain from \$4 to \$17 of social return.

At the same time, financial resources, that countries can spent on education, are limited, especially after the latest financial crisis. In Ukraine, the situation is worsened by the domestic socio-economic crisis of 2013–2014. The article aims at grounding the ways of pre-primary education financing in Ukraine in the context of the implementation of early childhood development concept. The author assesses financial support for childcare, early childhood education and pre-school education programs in different countries. The comparative analysis showed a low level of financing and a negative trend in Ukraine, in particular compared with the neighboring EU-countries such as Poland, Slovakia, Hungary and Romania. This indicates a low financial viability of providing quality pre-school education services in Ukraine. If the trend remains, Ukraine will lag behind the average indicators of social returns from pre-school education, especially in comparison with developed economies.

The author substantiates the expediency of applying in Ukraine the measures aimed at supporting licensed private pre-school education institutions, in particular, simplifying the procedures for starting pre-school educational activities, state participation in financing licensed private pre-school institutions and applying innovative schemes for financing pre-school education based on public-private partnership.

Keywords: *public funding of education, early childhood development investment, productive public spending, public support for families with children*

References

1. Zubairi, P. Rose (2017). *Bright and Early: How financing pre-primary education gives every child a fair start in life*. University of Cambridge.
2. Van Belle, Janna (2016). *Early Childhood Education and Care and its long-term effects on educational and labour market outcomes*. European Union.
3. Psacharopoulos, G., Patrinos, H. (2004). Returns to Investment in Education: A Further Update. *Education Economics*, 12: 2. doi: <https://doi.org/10.1080/0964529042000239140>
4. Swaab, D. (2011). *Wir Sind Unser Gehirn: Wie Wir Denken, Leiden und Lieben*. München: Droemer Verlag.
5. Emde, R., Robinson, J. (2000). Guiding principles for a theory of early intervention: A developmental-psychoanalytic perspective. *Handbook of early childhood intervention*. New York. doi: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511529320.010>
6. Farah, M.J., Shera, D.M., Savage, J.H., Betancourt, L., Giannetta, J.M., Brodsky, N.L., Malmud, E.K., Hurt, H. (2006). Childhood poverty: specific associations with neurocognitive development. *Brain Res*. doi: <https://doi.org/10.1016/j.brainres.2006.06.072>
7. UNECE Strategy for Education for Sustainable Development. Retrieved from <https://www.unece.org/env/esd.html>
8. World Education Forum 2015. Incheon Declaration. Education 2030: Towards inclusive and equitable quality education and lifelong learning for all. Retrieved from <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002331/233137E.pdf>
9. Marshall. Principles of Economics. doi: <https://doi.org/10.1057/9781137375261>
10. McKey, R.H., Condelli, L., Ganson, H., Barrett, B.J., McConkey, C., Planz, M.C. (1985). *The impact of Head Start on children, families, and communities*. Washington.
11. Ludwig, J., Phillips, D. (2007). The benefits and costs of Head Start. *Social Policy Report*. doi: <https://doi.org/10.1002/j.2379-3988.2007.tb00052.x>
12. St. Pierre, R.G., Layzer, J.I., Barnes, H.V. (1995). Two-generation program: Design, cost, and short-term effectiveness. *The Future of Children*. doi: <https://doi.org/10.2307/1602368>
13. Gambaro, L., Stewart, K., and Waldfogel, J. (Eds.). (2014). *An Equal Start?: Providing Quality Early Education and Care for Disadvantaged Children*. Bristol. doi: <https://doi.org/10.1332/policypress/9781447310518.001.0001>
14. International Standard Classification of Education ISCED 2011. UNESCO Institute for Statistics. Retrieved from <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/international-standard-classification-of-education-isced-2011-en.pdf>
15. State Statistics Service of Ukraine (2018). *National Accounts of Education in 2016*. Kyiv [in Ukrainian].
16. The World Bank Group. Education Statistics. Retrieved from <http://databank.world-bank.org/data/reports.aspx?source=Education%20Statistics#>
17. OECD. Educational statistics. Retrieved from <https://stats.oecd.org/>

18. UNESCO (2016). Financing for early childhood care and education: investing in the foundation for lifelong learning and sustainable development. Paris. Retrieved from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245511>
19. Pre-school education in Ukraine in 2017 (2018). Kyiv. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
20. The platform for effective regulation of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine Retrieved from <https://regulation.gov.ua/> [in Ukrainian].
21. UNESCO OECD Eurostat (UOE) joint data collection. Methodology. Retrieved from [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/UNESCO_OECD_Eurostat_\(UOE\)_joint_data_collection_%E2%80%93_methodology#Basic_concepts_and_definitions](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/UNESCO_OECD_Eurostat_(UOE)_joint_data_collection_%E2%80%93_methodology#Basic_concepts_and_definitions)
22. Early Years Sector Profile Report 2017/2018. Retrieved from <https://www.pobal.ie/app/uploads/2018/11/Early-Years-Sector-Profile-Report-2017-2018.pdf>
23. OECD. Social Expenditure Aggregate Data. Retrieved from https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=SOCX_AGG#
24. Eurostat. Social Protection Database. Retrieved from <https://ec.europa.eu/eurostat/web/social-protection/data/database>
25. Budget 2019 – Information Pack. Department of Children and Youth Affairs. Retrieved from https://www.dcy.gov.ie/documents/press/20181010_Budget2019DCYAInformationPack.pdf
26. State Statistics Service of Ukraine (2011). Social protection of the population of Ukraine in 2010. Kyiv [in Ukrainian].
27. State Statistics Service of Ukraine (2018). Social protection of the population of Ukraine in 2017. Kyiv [in Ukrainian].
28. On Amendments to the Tax Code of Ukraine: The Law of Ukraine dated July 3, 2018, No. 2477-VIII (2018). *Vidomosti Verkhovnoi Rady – The statements of the Supreme Council*, 36 [in Ukrainian].
29. UNICEF dataset. Retrieved from https://data.unicef.org/topic/early-childhood-development/early-childhood-education/early-childhood-education-nov-2015_47/
30. Government launches First 5: A Whole-of-Government Strategy for Babies, Young Children and their Families (press release) (2018). Department of Children and Youth Affairs. Retrieved from <https://www.dcy.gov.ie/docs/EN/19-11-2018-Government-launches-First-5-A-Whole-of-Government-Strategy-for%20A0-Babies-Young-Children-and-their-Families/5037.htm>
31. On Approval of the Strategy for Overcoming Poverty: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-2016-%D1%80> [in Ukrainian].
32. Early Intervention Platform. Memorandum. Retrieved from <http://rvua.com.ua/memorandum/> [in Ukrainian].